

Evliliğin Matematiği

Ali Nesin

Bir varmış bir yokmuş... Evvel zaman içinde evlilik geleneği öbür köylerden değişik bir köy varmış. Bu köyde evlenme çağına giren gençler evlenmek istedikleri kişilerin adlarını bir kâğıda sırayla yazarlarmış. En tepeye en sevdiklerini, en altaysa en sevmediklerini yazarlarmış. Dizelgeler (listeler) boş da olabilirmiş. Hazırlanan dizelgeler her yılbaşı ihtiyar heyetine verilirmiş. İhtiyar heyeti haftalar süren çalışma sonunda evlenecek çiftleri kararlaştırmış. Gençler de ihtiyar heyetinin sözünü dinleyip paşa paşa evlenirlermiş.

Masal bu ya, o güne dek, o köyde hiç boşanma görülmemiş. Bu yüzden herkes ihtiyar heyetine güvenir, bilgelerin sözünü dinlermiş.

O köyde o güne dek boşanma görülmemesinin nedeni varmış. İhtiyar heyeti gençleri öyle eşleştirmiş ki, eğer bir delikanlı ve genç kız birbirleriyle eşleştirilmemişlerse, ikisinden biri öbürünü kendi eşine yeğlemezmiş. Yani Fatma'yla Mustafa birbirleriyle eşleştirilmemişse, ya Fatma kocasını Mustafa'ya ya da Mustafa karısını Fatma'ya yeğlermiş. Böylece Fatma'yla Mustafa eşlerinden boşanıp birbirleriyle evlenmezlermiş, biri istese öbürü istemezmiş. Örneğin,

Ayşe'nin	Mustafa'nın
dizelgesi	dizelgesi
1. Galip	1. Yasemin
2. Mustafa	2. Ayşe
3. Bülent	3. Fatma

ise, o zaman, ihtiyar heyeti Ayşe'yle Bülent'i, Mustafa'yla Fatma'yı eşleştirmemiş. Çünkü ihtiyar heyeti deneyimle biliyormuş ki, böyle yaparsa, Ayşe'yle Mustafa eşlerinden boşanır, birbirleriyle evlenirlermiş.

Köyün ağasının Cevdet adında bir oğlu varmış. Ağa oğlunu genç yaşta okusun diye şehre yollamış. Hiç de haylaz olmayan Cevdet canını dişine takarak okumuş. Matematik bölümünden üstün başarıyla mezun olmuş. Sıla hasretiyle yanıp tutuştuğundan, okulunu bitirir bitirmez köyüne dönmüş.

Köyde eski gelenek sürüyormuş. Her yılbaşı evlenmek isteyen gençler ihtiyar heyetine dizelgelerini sunuyorlarmış. İhtiyar heyeti eşleştirme işinden her yıl başarıyla çıkmasına karşın, günün birinde içlerine bir kuşku düşmüş. Böyle "kusursuz" bir eşleştirme her zaman yapılabilir miymiş? Cevdet'i huzurlarına çağırılmışlar.

– Oğlum Cevdet... diye söze başlamış içlerinden en yaşlıları. Bildiğin gibi bu köyde evlenme çağına girenler evlenmek istedikleri kişilerin adlarını sıraya dizip bize sunarlar. Biz de evlenmek isteyen bu kişileri eşleştiririz. Ve bu eşleştirmeyi öyle yaparız ki iki çift boşanıp birbirleriyle evlenmezler; çünkü biri bir başkasını eşine yeğlese bile o başkası kendi eşini o birine yeğler. Anlatabiliyor muyum? Şimdiye kadar bu işin içinden alnımızın akıyla çıktık Allah'a şükür, her yıl gençleri bir daha boşanmamak üzere everdik. Ama kimimizin içine bir kuşku düştü. Her yıl böyle bir eşleştirme yapabilecek miyiz? Öyle değil mi Cevdet oğul? Sen okumuşsun, hepimizden daha iyi bilirsin. Her yıl geleneğimize uygun

bir eşleştirme yapıp yapamayacağımız ne belli? Ya günün birinde içinden çıkamayacağımız isteklerle karşılaşsak? Ne olacak o zaman bizim halimiz?

Cevdet,

– Peki amcalarım, demiş, izin verin, biraz düşünüyüm. Geç kalmam, cevabımı tez getiririm.

Cevdet düşünmüş, düşünmüş, düşünmüş... Ve birkaç gün sonra ilk teoremini kanıtlamış:

Cevdet Teoremi 1. *Gençlerin istekleri ne olursa olsun, iki çiftin boşanıp eşlerini değiş tokuş etmek istemeyeceği en az bir eşleştirme vardır.*

Cevdet ihtiyar heyetine gitmiş koşa koşa. Müjdesini vermiş. İhtiyar heyeti ve köylüler çok sevinmişler, içlerine su serpilmiş, rahatlamışlar. O gece köy halkı alanda kocaman bir ateş yakmış. Ateşin çevresinde toplanıp saz çalmışlar, türkü söylemişler, horon tepmişler, halay çekmişler...

Köy halkı daha muradına erememiş ama. Çünkü evlenmek isteyenlerin sayısı her yıl arttığından, eşleştirme işi gittikçe daha çok zaman alıyormuş. Gün gelmiş, eşleştirme öylesine uzun zaman almaya başlamış ki, ihtiyar heyeti eşleştirmeyi bitirdiğinde, evleneceklerin yarısı ölmüş, öbür yarısında ne iş, ne de dış kalmış. Köyün eski düzeni yok olmuş. Köy evde kalmışlarla dolmuş. Hoş, yine boşanma yokmuş ama evlenme de yokmuş. İhtiyar heyeti Cevdet’i bir kez daha huzuruna çağırılmış. En yaşlıları şöyle konuşmuş:

– Cevdet oğul, durumumuzu biliyorsun. Köyümüz evde kalmış ninelerle, dedelerle doldu. Ne yapacağımızı şaşırдық. Bize akıl ver.

Cevdet bilgisayar denen aygıttan sözetmiş. Köye bir bilgisayar alınırsa eşleştirme beş-on dakikada yapılabilirmiş.

– Aman Cevdet oğul, diye ayaklanmış ihtiyar heyetinin üyeleri, biz beş-on dakikada değil, beş-on yılda karar veren makinaya da razıyız... Köyün bütün parası senin, neyse o aygıt, al da getir köyümüze.

Vermişler Cevdet’e parayı, yollamışlar şehre. Cevdet de ucuz bir bilgisayar alıp köyüne dönmüş. Köy halkı yollara dökülmüş Cevdet’i bekliyormuş merakla. Bilgisayarı köyün kahvesine taşımışlar.

– Hadi Cevdet oğul, demişler, bas şunun düğmesine de bilelim kimeymiş kısmetimiz.

Cevdet de,

– Ağalar, bacılar, dayılar, yeğenler, demiş, düğmeye basmakla olmaz bu iş! Yazılım gerekir. İzin verin, bir günde yaparım yazılımı. Bunca zaman sabrettiniz, bir gün daha sabreleyin.

Köy halkı mırın kırın etmiş ama başka çareleri olmadığından,

– Her ne yapacaksan yap, deyip bir gün beklemek zorunda kalmışlar.

Kahveciye yazılım bitinceye dek Cevdet’e demli çay vermesini tembihleyip evlerine dağılmışlar. Cevdet bütün gece çalışıp demli çayı yazılıma dönüştürmüş. Ertesi sabah köy halkı erkenden kahveye damlamış. Cevdet yazılımını çoktan bitirmiş, köy halkını bekliyormuş. Köy halkı kahveye toplanınca Cevdet bilgisayarın düğmesine basmış. Beş dakika sonra bilgisayar evlenecek çiftlerin adlarını sıralamış.

Köy halkının mutluluğuna diyecek yokmuş. Ancak mutlulukları uzun sürmemiş. Düğün günü, nikâhların kıyılmasına bir saat kala köylülerin bugüne dek unutamadıkları, hâlâ daha anlatılan bir olay olmuş.

Masal olur da cadı olmaz olur mu? Köyde bir cadı varmış. Cadı bir nedenden Cevdet'e kızmış, cadılığını göstermiş. Düğün günü köy halkını çevresine toplayıp şöyle konuşmuş:

– Ey damat ve gelin adayları! Beni dinleyin! Birazdan dünya evine gireceksiniz. Mutluluğunuz yüzünüzden okunuyor. Hepinizi kutlarım, mutluluklar dilerim...

Köy halkı Cadı'nın mutluluklar dilemesine şaşırılmış. Cadı sözlerini sürdürmüştü:

– Ancak, mutluluk dilemekle mutlu olunmaz ki...

Köy halkı daha da şaşırılmış. Yoksa bilgisayar bir yanlışlık mı yapmış? Bir kuşku düşmüş içlerine. Cadı, köy halkının içinden geçenleri okumuş gibi,

– Hayır, demiş, yazılımda bir yanlışlık yok. Bilgisayarın dediği gibi evlenirseniz, eskisi gibi iki çift birbirinden boşanıp eşlerini değiştiremeyecekler.

Köy halkı rahat bir soluk almış.

– Ancaaaak, diye sürdürmüştü Cadı sözlerini, üç çift aralarında anlaşıp pekâlâ da karılarını, kocalarını değiştirerek daha mutlu bir evlilik yapabilirler. Hatta dört çift...

Cevdet bir köşede dikkatle Cadı'yı dinliyormuş. Köy halkı Cadı'ya bağırmış:

– Kanıtla dediklerini Cadı... Yoksa...

– Pekâlâ, demiş Cadı. İşte kanıt, diyerek cebinden bir kâğıt çıkarmış. Benim elimdeki eşleştirmeye göre evlenirseniz hepiniz en az bugünkü kadar mutlu olacaksınız. Hatta bir çoğunuz daha da mutlu olacak. Çünkü benim eşleştirmeme göre evlenirseniz hepiniz en az Cevdet'in önerdiği eşle mutlu olduğunuz kadar mutlu olacaksınız. Bana inanmıyorsanız, kâğıda bakın hele bir. Herbiriniz, benim önerdiğim eşi en az Cevdet'in önerdiği eş kadar seviyorsunuz.

Köylüler Cadı'nın verdiği kâğıda baktıklarında gerçekten de Cadı'nın önerdiği eşleri en az Cevdet'in önerdiği eşler kadar sevdiklerini görmüşler.

Ortalığı heyecan sarmış. Köy halkı Cadı'ya seslenmiş:

– Peki ya, demişler, boşanmadan sözet, boşanmadan ne haber?

Cadı, bu eşleştirmeye göre de boşanma olmayacağını söylemiş. Köylüler öbek öbek toplanıp Cadı'nın sunduğu evlilikten daha mutlu bir evlilik yapıp yapamayacaklarını araştırmışlar. Olmamış, becerememişler. Cadı'ya inanıp Cadı'nın dediği gibi evlenmeye karar vermişler.

Cevdet'in babası bu işe kızmış. Sen dünyanın parasını döküp oğlunu şehirlerde okut, sonra bir cadı daha iyi çöpçatanlık yapsın... Olacak şey mi? Oğlunu çağırması yanına.

– Oğul, oğul, demiş, bu ne iştir...

Cevdet babasının sözünü kesmiş.

– Biliyorum babacığım, demiş. Bak yeni bir teorem kanıtladım:

Cevdet Teoremi 2. *Eş istekleri ne olursa olsun öyle bir eşleştirme vardır ki, bu eşleştirmeye göre evlenilirse eskisi gibi gene boşanma olmaz, ve başka hiç bir eşleştirme erkekleri daha mutlu edemez.*

– Aferin oğlum, demiş Cevdet'in babası. Kadınlara biraz haksızlık olacak ama ne yapalım. Hemen git bir yazılım daha yap. Bu köyde bundan böyle erkekleri en mutlu edecek eşleştirmeye göre evlenilecek.

Cevdet, babasının isteğini yerine getirmiş, ve o günden sonra köylüler mutlu – erkekleri daha da mutlu – yaşamışlar.

Ta ki Cadı ortalığı gene karıştırana dek. Cadı o arada evlenmiş. Birbirinden çirkin üç kızı olmuş. Bu birbirinden çirkin üç kızın birbirinden güzel üç adı varmış: Ayten, Ayşen, Ayzen. Kızlar evlilik çağına gelmişler ve geleneğe uyararak birer dizelge hazırlamışlar. Cadı, kızlarının dizelgelerini görmek istemiş.

Dizelgelere bakar bakmaz haykırması:

– Ah benim ahmak kızlarım! Ne zaman aklınız başınıza gelecek? Dizelgeleri böyle hazırlarsanız en sevdiğinizinize kavuşamazsınız. Yırtın o dizelgeleri çabuk.

– Ama anne...

– Ben ne diyorsam onu yapın, çabuk!

Kızlar, iki gözleri iki çeşme, dizelgeleri yırtmışlar. Cadı gelip gönüllerini almış kızlarının.

– Benim güzel kızlarım, demiş çirkin kızlarına, sevdiğinizizi gerçekten sıralarsanız Ayşen üçüncü sevdiğiyle, Ayten dördüncü sevdiğiyle, zavallı Ayzen de beşinci sevdiğiyle evlenir. Şimdi yeni bir dizelge yapacaksınız. Ayşen, başla yazmaya: 1) Cengiz...

Ayşen başkaldırmış,

– Ama anne ben en çok Gürbüz’ü seviyorum...

– Yaz sen, demiş Cadı. Benim söyleyeceğim dizelgeyi verirseniz bilgisayara, Ayzen dışında hepiniz daha iyi kocalara varırsınız. Ayzen ise aynı kocaya varacağından ses çıkarmaz. Böylece Ayşen ikinci sevdiğiyle, Ayten en sevdiğiyle, Ayzen’se eskisi gibi beşinci sevdiğiyle evlenir.

Kızlar Cadı analarının dediğini yapıp daha iyi kocalara varmışlar. Ancak cadıcıkların hile yaptıkları, bilgisayarı aldattıkları kulaktan kulağa yayılmış. Ağa da duymuş elbet. Oğlunu yanına çağırması.

– Oğul, oğul, demiş, bu ne iştir? Cadıcıklar hile yaparak daha iyi kocalara varmışlar...

– Biliyorum babacığım, demiş Cevdet, bak ne kanıtladım:

Cevdet Teoremi 3. *Erkekler hile yaparak kendilerine daha iyi karı sağlayamazlar.*

– Aferin, demiş, ağa baba, en azından erkekler hile yapamıyorlar. Ama görüyoruz ki, kadınlar hile yapabiliyorlar.

– Ne yazık ki öyle demiş Cevdet. Hatta hemen hemen her durumda kadınlar hile yapabilirler. Bir grup kadın aralarında anlaşıp yalan bir dizelgeyle daha iyi kocalara varabilirler. Anlaşmaya alınmayan kadınlara haksızlık olur elbet, çünkü bu kadınlar hilesiz daha iyi kocalara varacaklardı.

– Haksızlık doğada da var, demiş Ağa baba. Aferin kadınlara! Şimdi sen bir şirket kur, kadınlara az bir para karşılığı nasıl hile yaparlarsa daha iyi kocaya varacaklarını öğret.

Bunları derken de göz kırpmış oğluna. Oğlu anlamış babasının ne demek istediğini.

– Tamam babacığım, demiş, ben şimdi bir yazılım yaparım. Böylece kadınlardan oluşan her altgrubun nasıl hile yapabileceğini kolayca hesaplar, kadınlara akıl veririz.

Dediği gibi de yapmış. Genç kızlar Cevdet’e para ödeyip daha iyi kocalara varmışlar. Cevdet çok, ama çok, zengin olmuş¹.

¹ Bu yazı için [16]’dan yararlandım. Konu üzerine daha fazla bilgi için [18]’e başvurulabilir. Köşeli ayrıçlar arasındaki sayılar için kitabın sonundaki kaynakçaya bakın.